

Marcin Banaś

Referendarz Sądowy w Sądzie Rejonowym w Żaganiu

ORCID 0009-0004-9132-2319

mmarcinbanass@gmail.com

Podjęcie postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego

Słowa kluczowe: egzekucja z nieruchomości, podjęcie postępowania egzekucyjnego, przedmiot zarządu sukcesyjnego, przedsiębiorstwo w spadku, zarząd sukcesyjny, zarządca sukcesyjny, zawieszenie postępowania egzekucyjnego

Streszczenie. Ustawa z 25 listopada 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej oraz innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2018 r., poz. 1629) wprowadziła liczne zmiany do postępowania egzekucyjnego. Pojawił się w nim kolejny podmiot, zarządca sukcesyjny, który może występować w nim zarówno po stronie wierzyciela, jak i po stronie dłużnika. Skutkiem tego niezbędnym stało się przybliżenie statusu zarządcy sukcesyjnego, a także przedsiębiorstwa w spadku jako przedmiotu zarządu sukcesyjnego. Od prawidłowego zdefiniowania, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa w spadku, uzależnione jest podjęcie przez organ egzekucyjny decyzji, czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie, po spełnieniu przesłanek z art. 819 k.p.c., można podjąć postępowanie egzekucyjne. W artykule zostało omówione zagadnienie podjęcia postępowania egzekucyjnego w zależności od tego, w jakiej pozycji prawnej występuje zarządca sukcesyjny. Dla każdej ze wskazanych pozycji prawnych zarządcy sukcesyjnego poświęcono odrębne punkty rozważań. Przedstawiony w artykule problem prawny jest istotny z punktu widzenia organu egzekucyjnego, w szczególności z punktu widzenia komornika sądowego, albowiem w wielu przypadkach komornicy podejmują postępowania egzekucyjne z udziałem zarządcy sukcesyjnego, nie badając, czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie podjęcie postępowania jest dopuszczalne w obowiązującym stanie prawnym.

The commencement of enforcement proceedings with the participation of a succession administrator

Keywords: real estate execution, initiation of enforcement proceedings, object of succession management, business in inheritance, succession management, succession administrator, suspension of enforcement proceedings

Summary. The Act of November 25, 2018, on the management of the succession of an individual's enterprise and other facilitations related to the succession of enterprises (Journal of Laws of 2018, item 1629) introduced numerous changes to the enforcement proceedings. It introduced another entity, a succession manager, who can act on behalf of both the creditor and the debtor in these proceedings. Consequently, it became necessary to clarify the status of the succession manager as well as the enterprise in the inheritance as the subject of succession management. Indeed, the proper definition of what constitutes the enterprise in the inheritance determines whether, and to what extent, enforcement proceedings can be initiated after meeting the conditions of Article 819 of the Code of Civil Procedure. The article discusses the initiation of enforcement proceedings based on the legal

position of the succession manager. Separate considerations are dedicated to each identified legal position of the succession manager. The legal issue presented in the article is significant from the perspective of the enforcement authority, particularly from the viewpoint of the court bailiff, as in many cases, bailiffs initiate enforcement proceedings involving the succession manager without assessing whether, and to what extent, such proceedings are permissible under the current legal framework.

Wstęp

W dniu 25 listopada 2018 r. weszła w życie ustawa o zarządzie sukcesyjnym¹, znolizowana ustawą z 31 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych², której przedmiotem regulacji były m.in. zasady tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej³. Ustawa ta dokonała licznych zmian w obowiązujących przepisach, w tym w przepisach regulujących sądowe postępowanie egzekucyjne. Z rządowego uzasadnienia projektu wskazanej ustawy⁴ wynika, że zmiany legislacyjne w zakresie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym są bezpośrednią konsekwencją ustalenia pozycji zarządcy sukcesyjnego w tym postępowaniu⁵, przy czym stworzenie instytucji zarządu sukcesyjnego miało stanowić alternatywne rozwiązanie dla tworzenia planów sukcesji oraz pozostawać remedium dla przypadków niepodjęcia lub niezakończenia realizacji planów sukcesyjnych przedsiębiorcy⁶.

Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest przedstawienie szczegółowej procedury tematu podjęcia postępowania egzekucyjnego, zawieszonego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c., z udziałem zarządcy sukcesyjnego. Jest to więc praca z zakresu aksjologii prawa, w której właściwą metodą badawczą jest metoda dogmatyczno-prawna.

Wybór celu badawczego został podyktowany zamiarem precyzyjnego ustalenia, w jakich okolicznościach oraz w jakim zakresie organ egzekucyjny może podjąć postępowanie egzekucyjne z udziałem zarządcy sukcesyjnego. Jego podjęcie zależy od ustalenia pozycji prawnej zarządcy sukcesyjnego w postępowaniu egzekucyjnym oraz zdefiniowania, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa w spadku. Możliwe jest

¹ Ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej oraz innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 170), zwana dalej u.z.s. lub ustawą o zarządzie sukcesyjnym.

² Dz.U. z 2019 r., poz. 1495.

³ Dalej CEIDG lub Centralna Ewidencja.

⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzenie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, druk sejmowy nr 2293 (online), www.sejm.gov.pl [dostęp: 1.12.2023].

⁵ *Ibidem*.

⁶ Za R. Wrzeczonek, *Zarządca sukcesyjny przedsiębiorstwa w spadku. Status i charakter prawny*, Warszawa 2020, s. 16.

podjęcie postępowania w całości, w części albo też odmowa jego podjęcia. Ponadto rozważenia wymaga postulat potencjalnej możliwości podjęcia przez organ egzekucyjny postępowania zawieszonego z wykorzystaniem art. 819 k.p.c. z urzędu, w sytuacji gdy przedsiębiorca, będący wierzycielem w tym postępowaniu, za swojego życia powołał zarządcę sukcesyjnego w trybie art. 7 ust. 1 u.z.s.

Uzasadnieniem dla takiego właśnie wyboru celu badawczego jest przede wszystkim potrzeba o charakterze *par excellence* naukowym. Tą potrzebą jest ciekawość, czyli chęć poznania i zrozumienia egzekucji sądowej, prowadzonej z udziałem zarządcy sukcesyjnego. Ponadto warto zauważyć, że chociaż liczne prace szczegółowo i dogłębnie wyjaśniają instytucję podjęcia zawieszonego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. postępowania egzekucyjnego, to dotychczas niewielu autorów starało się opisać temat podjęcia postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego w sposób, który starałby się wyczerpać temat.

Podjęcie postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego

Postępowanie egzekucyjne składa się z wielu etapów i jest co do zasady postępowaniem dynamicznym. Podczas jego prowadzenia mogą pojawić się przeszkody uniemożliwiające dalsze jego prowadzenie. Przeszkody te można podzielić na usuwalne, tj. takie, w przypadku wystąpienia których strony postępowania mogą podjąć czynności, które umożliwią jego podjęcie, oraz na nieusuwalne, tj. takie, które obligują organ egzekucyjny do umorzenia postępowania⁷.

Przedmiot rozważań przedstawionych w niniejszym artykule – jak wskazano w tytule – jest skoncentrowany na osobie dłużnika prowadzącego przedsiębiorstwo. Oceniając zatem śmierć dłużnika z perspektywy możliwości dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego, należy stwierdzić, że jest to przeszkoda usuwalna, o ile wierzyciel w ustawowym terminie sześciu miesięcy dokona czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub zażąda jego podjęcia (art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c.). Termin sześciu miesięcy biegnie od ostatniej czynności egzekucyjnej organu egzekucyjnego, a nie od ostatniej czynności strony albo od upływu terminu, w którym czynność wierzyciela powinna być dokonana (art. 824 § 1¹ k.p.c.). Czynność organu egzekucyjnego może być zarówno skuteczna, jak i bezskuteczna.

Zgodnie z art. 819 k.p.c. § 1. organ egzekucyjny zawiesza postępowanie z urzędu również w razie śmierci wierzyciela lub dłużnika. Postępowanie podejmuje się z udziałem spadkobierców zmarłego albo, w zakresie w jakim dotyczy ono praw i obowiązków wynikających z działalności gospodarczej, zarządcy sukcesyjnego,

⁷ Tak: B. Sadowska, *Zawieszenie postępowania egzekucyjnego na wniosek w świetle zasady dyspozycyjności*, „Przegląd Prawno-Egzekucyjny” 2018, nr 6, s. 23-41 i przywołana tam literatura.

jeżeli został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Według § 2 przywołanego przepisu, jeżeli spadkobiercy dłużnika nie objęli spadku albo nie są znani, a nie ma kuratora spadku, sąd na wniosek wierzyciela ustanowi dla nich kuratora, chyba że egzekucja dotyczy roszczeń wynikających z działalności gospodarczej, a został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Zawieszenie postępowania wywołuje – zgodnie z art. 174 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – skutki *ex tunc*, tj. od chwili śmierci strony⁸. Czynności egzekucyjne dokonane po tej chwili są bezskuteczne względem stron postępowania, skutkiem czego po jego podjęciu muszą być dokonane ponownie (art. 179 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Jeżeli usunięcie przyczyny zawieszenia jest zależne wyłącznie od woli wierzyciela, gdy wierzyciel nie czyni żadnych starań o ustalenie spadkobierców dłużnika albo ustanowienia dla nich kuratora, należy przyjąć, że termin 6 miesięcy z art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c. zaczyna się od dnia, w którym usunięcie przeszkody przez wierzyciela stało się możliwe⁹.

W okresie, gdy postępowanie egzekucyjne jest zawieszone, organ egzekucyjny może podejmować jedynie czynności zmierzające do podjęcia postępowania lub zabezpieczenia powództwa. Czynności, które nie odnoszą się do podjęcia postępowania lub zabezpieczenia powództwa, a zostały podjęte przez strony, wywołują skutki dopiero z chwilą jego podjęcia¹⁰. W praktyce postępowania egzekucyjnego okazuje się, że w przeważającej części przypadków, po odebraniu odpisu postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania egzekucyjnego, kolejną czynnością stron jest złożenie wniosku o podjęcie postępowania z udziałem następców prawnych zmarłej strony. Niezwykle rzadko zdarzają się sytuacje, w których składne są wnioski o podejmowanie czynności innych, aniżeli zmierzających do podjęcia postępowania, w szczególności, gdy strony są reprezentowane przez profesjonalnych pełnomocników.

Z wykładni językowej art. 819 § 1 k.p.c. nie wynika, że postępowanie egzekucyjne może zostać podjęte wyłącznie na wniosek, jednakże w przeważającej liczbie przypadków konieczne będzie złożenie wniosku o podjęcie postępowania wraz z wykazaniem uprawnienia do żądania podjęcia postępowania. Rafał Siedlecki zakłada możliwość podjęcia postępowania z urzędu, stosując odpowiednio¹¹ art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c.¹², zgodnie z którym sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, w szczególności w razie śmierci strony – z chwilą zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych zmarłego albo z chwilą

⁸ H. Pietrkowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Tom 5: Postępowanie egzekucyjne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 306.

⁹ J. Jagieła, *Podjęcie zawieszonego postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 3, s. 77 i n.

¹⁰ A. Klich, *Zawieszenie postępowania egzekucyjnego*, Sopot 2020, s. 77.

¹¹ Art. 13 § 2 k.p.c.

¹² W. Siedlecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1969, s. 1150.

ustanowienia we właściwej drodze kuratora spadku. Zważania te nabierają szczególnego znaczenia w kontekście art. 7 u.z.s., który określa moment ustanowienia zarządu sukcesyjnego. Zgodnie bowiem z art. 7 u.z.s. zarząd sukcesyjny zostaje ustanowiony z chwilą:

- 1) śmierci przedsiębiorcy, w przypadku gdy przedsiębiorca złożył wniosek o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego powołanego na podstawie art. 9 ust. 1, przy czym nie dojdzie do ustanowienia zarządu sukcesyjnego w sytuacji, gdy akt zgonu przedsiębiorcy nie zawiera daty zgonu, albo chwila śmierci przedsiębiorcy została oznaczona w postanowieniu stwierdzającym zgon albo uznającym przedsiębiorcę za zmarłego,
- 2) dokonania wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego powołanego na podstawie art. 12.

W przypadku gdy przedsiębiorca wskazał określoną osobę do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego, albo zastrzegł, że z chwilą jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym, a osoba powołana na zarządcę sukcesyjnego wyraziła zgodę na pełnienie tej funkcji, oraz została zachowana forma pisemna wskazanych czynności, jeszcze w dniu, w którym doszło do śmierci przedsiębiorcy, dochodzi do powołania zarządu sukcesyjnego. Ustawodawca w art. 7 u.z.s. powiązał ustanowienie zarządu sukcesyjnego z bardzo precyzyjnie określonym momentem (chwilą śmierci przedsiębiorcy), powielając tym samym swój zabieg technicznoprawny, którego dokonał w przypadku określenia momentu otwarcia i nabycia spadku (art. 924 i 925 k.c.)¹³. Stąd też zarządca sukcesyjny powołany przez przedsiębiorcę, będąc wpisanym do CEIDG, z momentem śmierci przedsiębiorcy może natychmiast podjąć działania, powołując się na ujawniony w CEIDG fakt wpisu (art. 16 ust. 1 CEIDG) oraz fakt śmierci przedsiębiorcy (art. 5 ust. 2 pkt 17 CEIDG). W opisaney sytuacji wyraźnie rysuje się wola przedsiębiorcy do zachowania płynnej działalności jego przedsiębiorstwa również po jego śmierci.

Skutki ustanowienia zarządcy sukcesyjnego w toku sądowego postępowania egzekucyjnego są całkowicie odmienne, patrząc z perspektywy stron tego postępowania: wierzyciela i dłużnika¹⁴. Przede wszystkim należy wskazać, że zgodnie z art. 21 u.z.s. zarządca sukcesyjny działa w imieniu własnym, na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Jest to osoba, która została ustanowiona do prowadzenia bieżących spraw przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy aż do czasu zakończenia formalności spadkowych, jednak nie dłużej niż 2 lata od śmierci przedsiębiorcy. Jednocześnie – stosownie do art. 60 ust. 1 zdanie pierwsze u.z.s. –

¹³ K. Grzegorzczak, komentarz do art. 7, [w:] *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022, Legalis, Nb 1.

¹⁴ M. Łochowski, komentarz do art. 819, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217*, t. 2, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, Legalis, Nb 8.

sąd z ważnych przyczyn może przed dniem wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego przedłużyć okres zarządu sukcesyjnego na czas nie dłuższy niż pięć lat od dnia śmierci przedsiębiorcy.

Z przepisów regulujących sądowe postępowanie egzekucyjne wynika, że zarządca sukcesyjny jest jednym z podmiotów sprawujących pieczę nad majątkiem, do którego może zostać skierowana egzekucja. Ogólne zasady działania zarządcy sukcesyjnego oraz wykonywania przez niego zarządu ustawodawca umieścił w art. 17 – 25 u.z.s., przy czym zarząd sukcesyjny obejmuje zobowiązanie do prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku oraz umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku¹⁵. Joanna Derlatka wskazuje, że w tym zakresie zarząd ten zbliżony jest do prokury, którą pod względem przedmiotowym charakteryzują podobne ramy działania¹⁶.

Ustawodawca, wprowadzając u.z.s., wyposażył zarządcę sukcesyjnego w zdolność sądową i procesową, co umożliwiło mu występowanie zarówno w postępowaniu rozpoznawczym, jak również w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Skutkiem takiego rozstrzygnięcia jest powstanie stosunku kompetencyjnego pomiędzy osobą powołaną na stanowisko zarządcy sukcesyjnego i właścicielem przedsiębiorstwa w spadku. Na jego treść ze strony zarządcy składają się jego ustawowe kompetencje, natomiast ze strony właściciela przedsiębiorstwa w spadku – stany związania odpowiadające kompetencjom zarządcy¹⁷. Konrad Osajda stwierdza, że skoro zarządca działa „na rachunek” właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, to należy przyjąć, iż ustawa wprowadza obowiązek rozliczenia się z dokonanych czynności, a więc dotyczy stosunku zobowiązaniowego między osobą sprawującą zarząd zachowawczy a właścicielem przedsiębiorstwa w spadku¹⁸. Ponadto przyznanie legitymacji procesowej zarządcy sukcesyjnemu – na okres, w którym jakakolwiek osoba sprawuje tę funkcję – wyłącza legitymację właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Następuje więc tzw. subrogacja, czyli podstawienie procesowe bezwzględne¹⁹.

W części III Kodeksu postępowania cywilnego²⁰ pt. „Postępowanie egzekucyjne” ustawodawca ułokował przepisy dotyczące zarządu sukcesyjnego oprócz takich podmiotów jak: zarządca masy majątkowej, kurator spadku i wykonawca

¹⁵ Por. też uwagi w tym zakresie przedstawione w: J. Bieluk, *Zarządca sukcesyjny – nowa instytucja w polskim prawie spadkowym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, nr 4, s. 54 i n.

¹⁶ Tak: J. Derlatka, *Udział i status zarządcy sukcesyjnego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2019, nr 5, Legalis.

¹⁷ K. Górniak, komentarz do art. 21, [w:] *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022, Legalis, Nb 1.

¹⁸ *Ibidem*, Nb 9.

¹⁹ Zob. uzasadnienie u.z.s., Sejm RP VIII kadencji, druk sejmowy Nr 2293, s. 41.

²⁰ Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550) zwa-
na dalej k.p.c.

testamentu. Pozycja prawna zarządcy sukcesyjnego została zatem zrównana przez ustawodawcę z pozycją procesową wskazanych podmiotów. Wynika to z porównania literalnego brzmienia art. 780 k.p.c., 788 § 2 k.p.c. oraz 837 k.p.c. Poza wszelką wątpliwością pozostaje, że masa majątkowa wchodząca do spadku może być objęta zarządkiem kuratora spadku lub wykonawcy testamentu. W celu uniknięcia pokrywania się zakresów zarządu sprawowanego przez zarządcę sukcesyjnego i zarządu sprawowanego przez kuratora spadku lub wykonawcę testamentu, ustawodawca rozstrzygnął, że jeżeli został ustanowiony zarząd sukcesyjny, zarząd spadkiem sprawowany przez kuratora spadku albo wykonawcę testamentu nie obejmuje przedsiębiorstwa w spadku²¹. Kacper Górniak wskazuje, że potencjalna kolizja kompetencji występuje tylko, jeżeli składniki zaliczane do spadku (art. 922 k.c.²²) i składniki zaliczane do przedsiębiorstwa w spadku (art. 2 u.z.s.) w jakiejś mierze pokrywają się. Możliwa jest wszakże sytuacja, gdy żaden składnik przedsiębiorstwa w spadku nie należy do spadku²³.

W przypadku wystąpienia ewentualnej kolizji w zakresie kompetencji przysługujących zarządcy sukcesyjnemu oraz kuratorowi spadku, art. 24 u.z.s. rozstrzyga ją na korzyść zarządcy sukcesyjnego²⁴. Ustawodawca uznał bowiem, że to właśnie zarządca sukcesyjny jest podmiotem instytucjonalnie lepiej dostosowanym do zarządzania przedsiębiorstwem w spadku, aniżeli kurator spadku. Rozstrzygnięcie potencjalnej kolizji następuje na skutek ograniczenia ustawowego zakresu kompetencji kuratora spadku poprzez odjęcie mu upoważnienia do dokonywania wszelkiego rodzaju czynności (prawnych, faktycznych i procesowych) mających za przedmiot przedsiębiorstwo w spadku. Innymi słowy kurator spadku, odmiennie niż zarządca sukcesyjny, nie ma kompetencji do dokonywania czynności zwykłego zarządu w sprawach wynikających z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku.

Regulacja przyjęta w art. 24 u.z.s. jest odzwierciedleniem rozwiązania przyjętego przez ustawodawcę w art. 667 § 3 k.p.c., zgodnie z którym, w przypadku gdy

²¹ Tak: art. 24 u.z.s. (szerzej tak m.in. P. Pacek, *Wykonawca testamentu a zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej – wybrane zagadnienia*, „Rejent” 2019, nr 6, s. 65–83, również: R. Kapkowski, M. Kaufmann, *Charakter prawny zarządcy sukcesyjnego na tle pokrewnych instytucji zarządu masą spadkową*, „Rejent” 2019, nr 7, s. 55–66).

²² Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061) zwana dalej k.c.

²³ Tak: K. Górniak, komentarz do art. 24, [w:] *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022, Legalis, Nb 18.

²⁴ Na marginesie można wskazać, że rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 24 u.z.s. stanowi odzwierciedlenie regulacji prawnej przyjętej w art. 667 § 3 k.p.c., zgodnie z którym, w przypadku, gdy w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo i ustanowiono zarząd sukcesyjny tym przedsiębiorstwem, jest ono wyłączone z zarządu majątkiem spadkowym sprawowanego przez kuratora spadku. Oba przepisy rozstrzygają dokładnie to samo zagadnienie, jakim jest kolizja kompetencji zarządcy sukcesyjnego oraz kuratora spadku, a co za tym idzie, stanowią wyraz niedbałej techniki legislacyjnej ustawodawcy.

w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo i ustanowiono zarząd sukcesyjny tym przedsiębiorstwem, jest ono wyłączone z zarządu majątkiem spadkowym sprawowanego przez kuratora spadku. Można postawić tezę, że oba przepisy rozstrzygają dokładnie to samo zagadnienie, z tym jednakże zastrzeżeniem, że kategoria przedsiębiorstwa w spadku jest niezależna od przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c., nadto w u.z.s. ustawodawca posłużył się konstrukcją prawną „przedsiębiorstwa w spadku”, natomiast w k.p.c. użył terminu „przedsiębiorstwo”. Stąd też art. 24 u.z.s. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 667 § 3 k.p.c., a zatem pozostawienie w aktualnym stanie prawnym art. 667 § 3 k.p.c. nie ma uzasadnienia.

Podsumowując, w przypadku gdy w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo i ustanowiono zarząd sukcesyjny tym przedsiębiorstwem, jest ono wyłączone z zarządu majątkiem spadkowym sprawowanym przez kuratora spadku. Zarządca sukcesyjny wypiera zatem kuratora spadku oraz wykonawcę testamentu jedynie w zakresie zarządu przedsiębiorstwem w spadku²⁵. Zarządca sukcesyjny zalicza się do grupy zarządców majątkiem spadkowym, niemniej jednak przedmiotowy zakres tego zarządu jest precyzyjnie określony i odnosi się wyłącznie do przedsiębiorstwa w spadku. W tym zakresie zarządca sukcesyjny uzyskuje status zastępcy procesowego pośredniego przedsiębiorcy, będącego właścicielem przedsiębiorstwa w spadku²⁶, a co za tym idzie, w przypadku egzekucji skierowanej do przedsiębiorstwa w spadku to właśnie zarządca sukcesyjny jest podmiotem podstawionym na miejsce dłużnika²⁷. Z ogólnej teorii subrogacji (podstawienia procesowego bezwzględnego) można wywieść, iż przyznanie zarządcy sukcesyjnemu legitymacji procesowej wywołuje utratę tej legitymacji przez dłużnika. Witold Broniewicz rozciąga zastosowanie teorii subrogacji na sądowe postępowanie egzekucyjne²⁸.

²⁵ A. Stempniak, komentarz do art. 667, [w:] *Prawo i postępowanie spadkowe. Komentarz Prawa Prywatnego*, red. K. Osajda, t. IVB, Warszawa 2018, Legalis.

²⁶ Zob. M. Pazdan, komentarz do art. 986, [w:] *Kodeks cywilny, t. 2: Komentarz. Art. 450–1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018, Legalis, Nb 17. Zastępstwo procesowe bezpośrednie oznacza działanie zastępcy w imieniu i ze skutkami dla reprezentowanego, natomiast zastępstwo pośrednie oznacza działanie zastępcy we własnym imieniu, choć w cudzym interesie. Skutki czynności zastępcy pośredniego dotyczą jego sfery majątkowej, lecz w ostatecznym rozliczeniu powinny być one przeniesione na inną osobę (tak: M. Pazdan, [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 478). Na temat istoty zastępstwa pośredniego zob. A. Wolter, J. Ignatowicz, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1977, s. 309; J. Kremis, [w:] *Podstawy prawa cywilnego i handlowego. t. 1: Prawo cywilne*, red. E. Gniewek, Warszawa 2002, s. 72.

²⁷ Por. W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1988, nr 8, s. 117.

²⁸ Por. *Idem*, *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963, s. 48, 56–57, zob. też: J. Krauss, *Dopuszczalność subrogacji (podstawienia) w postępowaniu egzekucyjnym, w trakcie egzekucji z nieruchomości*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 7–8, s. 77 i n.

Podjęcie postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego w charakterze wierzyciela

W przypadku śmierci wierzyciela, na którego wniosek zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, zasadniczo łatwo jest ustalić, że w skład przedsiębiorstwa wierzyciela wchodziła egzekwowana w tym postępowaniu wierzytelność. Ustawodawca w art. 2 u.z.s. rozstrzygnął, że przedsiębiorstwo w spadku obejmuje składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci. Jeżeli w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka, przedsiębiorstwo w spadku obejmuje całe to przedsiębiorstwo. Ponadto ustawodawca wskazał, że przedsiębiorstwo w spadku obejmuje także składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, nabyte przez zarządcę sukcesyjnego albo na podstawie czynności, o których mowa w art. 13 u.z.s. Chodzi o czynności w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego. Ustawa nie przyznaje przedsiębiorstwu w spadku podmiotowości w zakresie prawa cywilnego²⁹.

Przedsiębiorstwem w spadku ustawodawca nazwał zbiorczo składniki materialne i niematerialne, do których należy stosować przepisy u.z.s. Składniki te stanowią przedmiot zachowań zarządcy sukcesyjnego lub osób sprawujących zachowawczy zarząd sukcesyjny³⁰. Konrad Osajda wskazuje, że pojęcie przedsiębiorstwa w spadku jest statyczne w tym sensie, iż dane składniki w określonym momencie należą do przedsiębiorstwa w spadku bądź nie³¹. Innymi słowy przedsiębiorstwo w spadku to masa majątkowa, którą zdefiniowano w sposób autonomiczny, bez odwoływania się do innych, znanych do momentu wprowadzenia u.z.s., mas majątkowych takich jak np. przedsiębiorstwo czy spadek. Jest to przykład majątku odrębnego (szczególnego), uregulowanego po to, by określić zakres zastosowania przepisów o zarządzie sukcesyjnym. Ustawodawca wyróżnia majątki odrębne (szczególne) zawsze w określonym celu, którym może być wprowadzenie szczególnych reguł zarządu³².

Rafał Wrzecionek wskazuje, że ustawodawca, charakteryzując pojęcie przedsiębiorstwa w spadku, nawiązuje do rozumienia terminu „przedsiębiorstwo” w znaczeniu nadanym mu przez przepisy Kodeksu cywilnego, koncentrując się przy tym

²⁹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzaniu sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, druk sejmowy nr 2293 (online), www.sejm.gov.pl [dostęp: 3.12.2023].

³⁰ Na podstawie art. 13-16 u.z.s.

³¹ K. Górniak, komentarz do art. 2, [w:] *Ustawa o zarządzaniu sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022, Legalis, Nb 4.

³² A. Dyoniak, *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1985, nr 11-12, s. 125.

w przeważającej części na jego znaczeniu przedmiotowym³³. W art. 55¹ k.c. wskazany jest przykładowy, otwarty katalog składników tworzących przedsiębiorstwo, przy czym nie zawiera on odesłania do podmiotu prowadzącego przedsiębiorstwo³⁴. W ślad za Edwardem Gniewkiem można stwierdzić, że definicja przedsiębiorstwa zawarta w kodeksie cywilnym nie jest oderwana od funkcjonalnego pojmowania przedsiębiorstwa³⁵, jak również pojęcie przedsiębiorstwa w spadku nie jest tożsame z pojęciem przedsiębiorstwa określonym w przepisach prawa cywilnego, w tym w definicji zawartej w art. 55¹ k.c.³⁶ Co więcej, dla przyjęcia, że istnieje przedsiębiorstwo w spadku, nie jest konieczne, by w majątku przedsiębiorcy znajdowało się przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., tj. by składniki majątkowe przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę były w odpowiednim stopniu zorganizowane. Ustawa nie ogranicza możliwości skorzystania z zarządu sukcesyjnego do takich przypadków, wszakże nie każdy przedsiębiorca wpisany do CEIDG posiada przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym³⁷. Z uzasadnienia projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym wynika, że przyjmując, iż istnieje przedsiębiorstwo w spadku, nie jest konieczne, by w majątku przedsiębiorcy znajdowało się przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., tj. by składniki majątkowe przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę były w odpowiednim stopniu zorganizowane³⁸. Słusznie w tej kwestii wypowiada się Jerzy Bieluk³⁹, twierdząc, iż definicja przedsiębiorstwa w spadku zawarta w ustawie o zarządzie sukcesyjnym jest ujęciem przedmiotowym przedsiębiorstwa, lecz nieoderwanym od jego pojmowania funkcjonalnego.

Można zatem przyjąć, że w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi wierzytelności w rozumieniu art. 55¹ k.c. W przypadku powzięcia takiej informacji (tj. ustalenia, że w skład przedsiębiorstwa wierzyciela wchodziła egzekwowana w prowadzonym przez komornika postępowaniu egzekucyjnym wierzytelność), komornik na wniosek zarządcy sukcesyjnego winien podjąć postępowanie egzekucyjne w całości. Odrębną kwestią pozostaje jednak wykazanie przez zarządcę sukcesyj-

³³ Za: R. Wrzecionek, *op. cit.*, s. 75.

³⁴ M. Habdas, komentarz do art. 55¹, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 1: Część ogólna*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, LexOnline.

³⁵ Tak E. Gniewek, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2016, s. 126-127.

³⁶ M. Jaśniewicz, komentarz do art. 2, [w:] S. Babiarz, M. Jaśniewicz, *Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, Warszawa 2021, LEX, Nb 5.

³⁷ Szerzej na temat przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym zob. R. Morek, komentarz do art. 55¹ k.c., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, Legalis, Nb 37-38.

³⁸ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, druk sejmowy nr 2293 (online), www.sejm.gov.pl [dostęp: 1.12.2023].

³⁹ Tak J. Bieluk, *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, Warszawa 2019, s. 12.

nego legitymacji procesowej do złożenia takiego wniosku. W tym zakresie należy pamiętać, że ustanowienie zarządcy sukcesyjnego za życia przedsiębiorcy (art. 12 u.z.s.), jak też po jego śmierci⁴⁰ (art. 10, art. 12 ust. 11 u.z.s.) podlega obligatoryjnemu wpisowi do CEIDG. Doktryna przyjmuje, że zarządca sukcesyjny nie ma obowiązku przedkładania dokumentu, z którego wynika uprawnienie do podejmowania czynności związanych z przedsiębiorstwem w spadku, gdyż organ egzekucyjny może dokonać niezbędnych ustaleń w tym zakresie na podstawie rejestru CEIDG, do którego sąd ma dostęp drogą elektroniczną (art. 68 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)⁴¹. Pozytywnie należy ocenić pogląd Andrzeja Marciniaka, w myśl którego nie ma także przeszkód, aby zarządca sukcesyjny jako osoba uprawniona w rozumieniu art. 46 ust. 2 Centralnej Ewidencji wykazał swoje uprawnienie zaświadczeniem o wpisie do CEIDG, o jakim stanowi ten przepis⁴². Zaświadczenie to jest dokumentem urzędowym w rozumieniu art. 244 k.p.c.⁴³, a co za tym idzie, zarządca sukcesyjny uzyska na swoją rzecz klauzulę wykonalności w trybie art. 781 § 1 k.p.c.

W sytuacji zatem, gdy przedsiębiorca „na przyszłość” ustanowił zarządcę sukcesyjnego oraz dokonał wpisu do CEIDG, warto rozważyć postulat pozostawienia organowi egzekucyjnemu możliwości podjęcia postępowania egzekucyjnego z urzędu, na podstawie zapisu w CEIDG. Niemniej jednak rozwiązanie to mogłoby dotyczyć jedynie sytuacji, gdy przedsiębiorca występuje po stronie wierzycielskiej. Usprawniłoby ono prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku przez zarządcę sukcesyjnego, albowiem organ egzekucyjny w zasadzie bez żadnej przerwy mógłby kontynuować prowadzone postępowanie egzekucyjne. Co za tym idzie, wierzytelności wchodzące w skład przedsiębiorstwa w spadku byłyby egzekwowane przez organ egzekucyjny bez żadnej przerwy czy zwłoki. To zaś w pozytywny sposób wpłynęłoby na utrzymanie zdolności przedsiębiorstwa w spadku do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe⁴⁴.

⁴⁰ Przy czym powołanie zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy wymaga formy aktu notarialnego (art. 12 u.z.s.).

⁴¹ M. Łochowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. 2: Komentarz. Art. 506-1217*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, s. 780; podobnie: K. Golinowska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. 2: Komentarz do art. 730-1217*, red. J. Jankowski, Warszawa 2019, s. 488.

⁴² J. Jagieła, komentarz do art. 819 kpc, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. 4: Komentarz. Art. 730-10951*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020, Legalis, Nb 4.

⁴³ Tak: K. Górniak, komentarz do art. 21, [w:] *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022, Legalis, Nb 153.

⁴⁴ Ustawa z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1520).

Podjęcie postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego w charakterze dłużnika

Zgodnie z art. 780 k.p.c., jeżeli ustanowiono zarządcę masy majątkowej, kuratora spadku lub zarząd sukcesyjny albo gdy powołano wykonawcę testamentu, do egzekucji z mienia poddanego ich pieczy konieczny jest tytuł egzekucyjny wydany przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu lub wykonawcy testamentu. Ustawodawca przewidział, że w sytuacji ustanowienia jednego z wyżej wskazanych podmiotów stosuje się odpowiednio art. 779 § 2 k.p.c., w myśl którego jeżeli tytuł był wydany przeciwko spadkodawcy, przejście obowiązków na spadkobierców następuje stosownie do art. 788 k.p.c. Oznacza to, że w przypadku ustanowienia zarządu sukcesyjnego do egzekucji z mienia poddanego pieczy zarządcy sukcesyjnego, tj. do egzekucji z mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa w spadku, jeżeli został wydany tytuł wykonawczy przeciwko spadkodawcy, potrzebne jest uzyskanie na przedmiotowy tytuł wykonawczy klauzuli wykonalności nadanej przez sąd w trybie art. 788 § 1 k.p.c. przeciwko zarządcy sukcesyjnemu.

Przytoczone aktualne⁴⁵ brzmienie art. 780 k.p.c. jest konsekwencją dostosowania przepisów postępowania egzekucyjnego do stanu prawnego po wprowadzeniu ustawy o zarządzie sukcesyjnym. Jak już wskazano wyżej, w sytuacji gdy przeciwko przedsiębiorcy został wydany tytuł egzekucyjny, przejście obowiązku na zarządcę sukcesyjnego następuje stosownie do art. 788 § 1 k.p.c. Z uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2010 r.⁴⁶ wynika, iż po przejściu uprawnień lub obowiązków stwierdzonych tytułem egzekucyjnym i nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko nabywcy, powstaje nowy tytuł wykonawczy, będący podstawą egzekucji przeciwko lub na rzecz nowych stron wymienionych w klauzuli wykonalności.

Piotr Sławicki uważa, że w sytuacji ustanowienia zarządcy masy majątkowej, kuratora spadku lub zarządu sukcesyjnego albo powołania wykonawcy testamentu nie można prowadzić egzekucji z masy majątkowej poddanej pieczy tych osób (oczywiście zarząd sukcesyjny jest wykonywany przez zarządcę sukcesyjnego) na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko właścicielowi tej masy lub spadkodawcy, lecz na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko zarządcy tej masy⁴⁷.

Dokument, którym powinno się wykazać przejście obowiązku spadkodawcy na zarządcę sukcesyjnego zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c. należy określać przez pry-

⁴⁵ Na dzień 4 grudnia 2023 r. – t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550.

⁴⁶ Uzasadnienie wyroku SN z 28.01.2010 r., I CSK 211/09, Legalis.

⁴⁷ P. Sławicki, [w:] P. Sławicki, P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe. Art. 776–795 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 780.

zmat rozwiązań zawartych w ustawie o zarządzie sukcesyjnym. Przepisy tej ustawy rozróżniają powołanie zarządcy sukcesyjnego jeszcze za życia przedsiębiorcy (art. 9 u.z.s.) oraz po jego śmierci (art. 12 u.z.s.). W przypadku powołania zarządcy za życia przedsiębiorcy konieczne jest zachowanie formy pisemnej z urzędowym poświadczeniem podpisu, chyba że zachowano formę aktu notarialnego. Wypada zaznaczyć, że dopuszczalne jest dokonanie czynności urzędowego poświadczenia podpisu w innym czasie niż czynność prawa powołania zarządcy, co znalazło odzwierciedlenie w postanowieniu Sądu Najwyższego z 30 stycznia 1975 r.⁴⁸ W sytuacji ustanowienia zarządu sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy wymaga zachowania formy aktu notarialnego. Doktryna i orzecznictwo pozostają zgodne co do konieczności przedłożenia oryginału dokumentu potwierdzającego fakt ustanowienia zarządu sukcesyjnego w tym trybie⁴⁹.

Zarządcy sukcesyjnemu, stosownie do treści art. 837 k.p.c., przysługuje ograniczenie odpowiedzialności do określonych składników majątku, tj. do składników przedsiębiorstwa w spadku w rozumieniu przepisów u.z.s. Ochrona ta jest niezależna od treści tytułu wykonawczego⁵⁰. Skorzystanie z niej w toku postępowania egzekucyjnego, prowadzonego na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko zarządcy sukcesyjnemu, będzie co do zasady wymagało złożenia przez zarządcę sukcesyjnego odpowiedniego oświadczenia do organu prowadzącego postępowanie egzekucyjne oraz załączenia złożonego wykazu inwentarza przedsiębiorstwa w spadku (art. 28 u.z.s.). Odmienne, w przypadku skierowania egzekucji do składnika materialnego lub niematerialnego nabytego przez zarządcę sukcesyjnego w okresie trwania zarządu, ale pozostającego poza dyspozycją art. 2 ust. 3 u.z.s., będzie wymagało złożenia wraz ze stosownym oświadczeniem dokumentu potwierdzającego tę okoliczność.

W przypadku śmierci dłużnika prowadzącego przedsiębiorstwo, a odpowiadającego całym swoim majątkiem, możliwe będzie co do zasady podjęcie postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego jedynie w części dotyczącej składników tego przedsiębiorstwa. Takie ograniczenie bezpośrednio wynika z art. 18 u.z.s., ponieważ zarządca jest umocowany do podejmowania czynności zwią-

⁴⁸ Postanowienie SN z 30.01.1975 r., II CZ 5/75, Legalis. We wskazanym postanowieniu SN orzekł, że dokument zawierający oświadczenie notariusza o istnieniu podpisów notarialnie poświadczonych na oryginale umowy, na podstawie której uprawnienie wierzyciela lub obowiązek dłużnika przeszły po powstaniu tytułu egzekucyjnego na inną osobę, złożone na poświadczeniu zgodności wyciągu z tej umowy z jej oryginałem, jest dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym w rozumieniu art. 788 § 1 k.p.c.

⁴⁹ Zob. Postanowienie SA we Wrocławiu z 31.01.2007 r., II ACz 151/07, OwSG 2007/7/91 oraz A. Mączyński, *Glosa do postanowienia SA we Wrocławiu z 31.1.2007 r., II ACz 151/07*, „Glosa” 2009, nr 1, s. 44.

⁵⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, komentarz do art. 837, [w:] A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 12, Warszawa 2024, Legalis, Nb 3.

zanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku. Z reguły przedsiębiorstwo nie wyczerpuje całego majątku zmarłego dłużnika, zatem w pozostałym zakresie, a więc co do majątku niewchodzącego w skład przedsiębiorstwa, postępowanie będzie mogło zostać podjęte dopiero po ustaleniu spadkobierców, wykonawcy testamentu lub kuratora spadku⁵¹.

Odmienne wygląda sytuacja, kiedy odpowiedzialność dłużnika jest ograniczona do samego przedsiębiorstwa już w tytule wykonawczym (art. 837 k.p.c.). W takiej sytuacji organ egzekucyjny powinien podjąć postępowanie egzekucyjne w całości, ponieważ egzekucja nie dotyczy części majątku dłużnika, co do której tylko zarządca sukcesyjny może podejmować czynności. Natomiast jeżeli odpowiedzialność dłużnika jest ograniczona do składników majątku niewchodzących w skład przedsiębiorstwa, brak jest możliwości podjęcia postępowania egzekucyjnego.

W przypadku zawieszenia sądowego postępowania egzekucyjnego ze względu na śmierć dłużnika (art. 819 § 1 k.p.c.) prowadzącego przedsiębiorstwo możliwe jest jego podjęcie z udziałem zarządcy sukcesyjnego. Warunkiem *sine qua non* podjęcia postępowania jest złożenie przez wierzyciela wniosku o jego podjęcie oraz przedłożenie postanowienia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w trybie art. 788 § 1 k.p.c. na tytuł wykonawczy będący podstawą egzekucji przeciwko zarządcy sukcesyjnemu.

Organ egzekucyjny prowadzący dane postępowanie egzekucyjne nie powinien go podejmować „automatycznie” w całości. Stosując przepis art. 819 § 1 k.p.c., winien on zbadać, w jakiej części prowadzone postępowanie egzekucyjne dotyczy majątku wchodzącego w skład przedsiębiorstwa w spadku. Prawdopodobność tych czynności, a ściślej ustalenie, czy w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi majątek, do którego została skierowana egzekucja, w zawieszonym na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. postępowaniu, warunkuje możliwość przejścia do dalszego etapu badań wniosku o podjęcie postępowania egzekucyjnego. W tej sytuacji organ egzekucyjny ma możliwość podjęcia decyzji co do podjęcia postępowania oraz, ewentualnie, zakresu jego podjęcia. Należy również pamiętać, że decyzja organu egzekucyjnego jest uzależniona od rozstrzygnięcia sądu wydanego na podstawie o art. 788 § 1 k.p.c. Można zatem wskazać następujące warianty decyzji organu egzekucyjnego dotyczącego podjęcia postępowania zawieszonego w trybie art. 819 k.p.c. na skutek śmierci dłużnika prowadzącego przedsiębiorstwo, w sytuacji gdy został ustanowiony zarządca sukcesyjny:

- a) podjęcie postępowania w całości – w sytuacji, gdy egzekucja została skierowana do majątku przedsiębiorstwa w spadku stanowiącego całą masę spadkową,

⁵¹ Tak: M. Łochowski, komentarz do art. 819...

- b) podjęcie postępowania w części dotyczącej przedsiębiorstwa w spadku – w sytuacji gdy egzekucja została skierowana do majątku przedsiębiorstwa w spadku stanowiącego część masy spadkowej,
- c) odmowa podjęcia zawieszonego postępowania – w sytuacji gdy egzekucja została skierowana do części masy spadkowej nie obejmującej majątku przedsiębiorstwa⁵².

Postępowanie egzekucyjne może zostać podjęte na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. z udziałem zarządcy sukcesyjnego występującego w charakterze dłużnika jedynie w przypadku ustalenia przez organ egzekucyjny, że egzekucja została skierowana do majątku przedsiębiorstwa stanowiącego co najmniej część masy spadkowej. Gdy jednak egzekucja została skierowana do części masy spadkowej nieobjmującej majątku przedsiębiorstwa, brak jest możliwości podjęcia postępowania egzekucyjnego na mocy art. 819 § 1 k.p.c. z udziałem zarządcy sukcesyjnego.

Podsumowanie

Postępowanie egzekucyjne prowadzone z udziałem przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG, a zawieszone na skutek jego śmierci, na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. może zostać podjęte z udziałem zarządcy sukcesyjnego pod określonymi warunkami. Po pierwsze podjęcie postępowania egzekucyjnego jest zależne od ustalenia, w jakiej pozycji w postępowaniu egzekucyjnym będzie występował zarządca sukcesyjny (wierzyciela czy dłużnika). Po drugie niezbędne jest ustalenie przez organ egzekucyjny, czy w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi egzekwowana w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym wierzytelność (w przypadku gdy zarządca sukcesyjny występuje w charakterze wierzyciela) albo czy zostało ono skierowane do majątku wchodzącego w skład przedsiębiorstwa w spadku (w przypadku gdy zarządca sukcesyjny występuje w charakterze dłużnika).

⁵² W ocenie autora może dojść do takiej sytuacji, gdy wierzyciel złożył wniosek o wszczęcie egzekucji do komornika sądowego bez wskazania sposobów egzekucji. W takiej sytuacji zastosowanie znajduje art. 799 § 1 k.p.c., zgodnie z którym „Wniosek o wszczęcie egzekucji lub żądanie przeprowadzenia egzekucji z urzędu umożliwia prowadzenie egzekucji według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Skierowanie egzekucji do nieruchomości dłużnika oraz składników jego majątku, do których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio, jest możliwe tylko na wniosek wierzyciela. Wierzyciel może wskazać wybrane przez siebie sposób albo sposoby egzekucji. Organ egzekucyjny stosuje sposób egzekucji najmniej uciążliwy dla dłużnika”. Jeżeli w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi nieruchomość, to, pomimo ustanowienia zarządcy sukcesyjnego, ze względu na brak odrębnego wniosku wierzyciela o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, brak jest możliwości podjęcia z udziałem zarządcy sukcesyjnego zawieszonego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. postępowania egzekucyjnego. Dopiero złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji z nieruchomości wchodzącej w skład przedsiębiorstwa w spadku otworzy możliwość podjęcia postępowania egzekucyjnego z udziałem zarządcy sukcesyjnego.

Jeżeli zatem zarządca sukcesyjny występuje w charakterze wierzyciela, podjęcie postępowania może nastąpić z urzędu (gdy przedsiębiorca za swojego życia powołał zarządcę sukcesyjnego w trybie art. 7 ust. 1 u.z.s., a ustanowienie zarządcy sukcesyjnego wynika z wpisu do CEIDG), lub też na wniosek zarządcy sukcesyjnego, który w tym przypadku powołuje się na ujawniony w CEIDG wpis (art. 16 ust. 1 CEIDG) oraz fakt śmierci przedsiębiorcy (art. 5 ust. 2 pkt 17 CEIDG).

Natomiast gdy zarządca sukcesyjny występuje w charakterze dłużnika, postępowanie może zostać podjęte jedynie w przypadku ustalenia przez organ egzekucyjny, że egzekucja została skierowana do majątku przedsiębiorstwa stanowiącego co najmniej część lub całość masy spadkowej. Gdy jednak egzekucja została skierowana do części masy spadkowej nieobjętej majątku przedsiębiorstwa, brak jest możliwości podjęcia postępowania egzekucyjnego na mocy art. 819 § 1 k.p.c. z udziałem zarządcy sukcesyjnego.

Kategoria przedsiębiorstwa w spadku jest niezależna od przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. Zatem art. 24 u.z.s. stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 667 § 3 k.p.c. *De lege ferenda* zasadny jest postulat uchylenia przez ustawodawcę art. 667 § 3 k.p.c. Przepis ten rozstrzyga dokładnie to samo zagadnienie, jakim jest kolizja kompetencji zarządcy sukcesyjnego oraz kuratora spadku, z tym że w u.z.s. ustawodawca posłużył się konstrukcją prawną „przedsiębiorstwa w spadku”, natomiast w k.p.c. użył terminu „przedsiębiorstwo”. Jego uchylenie będzie zatem kolejnym przejawem dbałości o poprawienie techniki legislacyjnej ze strony ustawodawcy.

Należy również konsekwentnie szanować wolę przedsiębiorcy, z której wynika chęć sprawnego i nieprzerwanego kontynuowania działalności przedsiębiorstwa. Można także rozważyć postulat pozostawienia organowi egzekucyjnemu możliwości podjęcia postępowania egzekucyjnego z urzędu na podstawie zapisu w CEIDG, wyłącznie gdy przedsiębiorca występuje po stronie wierzycielskiej. Rozwiązanie takie usprawniłoby prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku przez zarządcę sukcesyjnego, albowiem organ egzekucyjny w zasadzie bez żadnej przerwy mógłby kontynuować prowadzone postępowanie egzekucyjne, wierzytelności zaś wchodzące w skład przedsiębiorstwa w spadku byłyby egzekwowane przez organ egzekucyjny bezzwłocznie. Dodanie przepisu § 3 w art. 819 k.p.c. o treści: „Organ egzekucyjny podejmuje postępowanie egzekucyjne z urzędu w sytuacji, gdy przedsiębiorca, będący wierzycielem w tym postępowaniu, za swojego życia powołał zarządcę sukcesyjnego w trybie art. 7 ust. 1 u.z.s., a ustanowienie zarządcy sukcesyjnego wynika z wpisu w CEIDG” w pozytywny sposób wpłynęłoby na utrzymanie zdolności przedsiębiorstwa w spadku do realizacji swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe.

Literatura

- Bieluk J., *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, Warszawa 2019.
- Bieluk J., *Zarządca sukcesyjny – nowa instytucja w polskim prawie spadkowym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, nr 4.
- Broniewicz W., *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963.
- Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1988, nr 8.
- Derlatka J., *Udział i status zarządcy sukcesyjnego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2019, nr 5, Legalis.
- Dyoniak A., *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1985, nr 11-12.
- Flaga-Gieruszyńska K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, wyd. 12, Warszawa 2024.
- Gniewek E., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2016.
- Golinowska K., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. 2: Komentarz do art. 730-1217*, red. J. Jankowski, Warszawa 2019.
- Górnik K., [w:] *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022.
- Habdas M., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 1: Część ogólna*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018.
- Krauss J., *Dopuszczalność subrogacji (podstawienia) w postępowaniu egzekucyjnym, w trakcie egzekucji z nieruchomości*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 7-8.
- Jagiela J., *Podjęcie zawieszzonego postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 3.
- Jaśniewicz M., [w:] S. Babiarczyk, M. Jaśniewicz, *Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, Warszawa 2021.
- Kapkowski R., Kaufmann M., *Charakter prawny zarządcy sukcesyjnego na tle pokrewnych instytucji zarządu masą spadkową*, „Rejent” 2019, nr 7.
- Klich A., *Zawieszenie postępowania egzekucyjnego*, Sopot 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego, t. 2: Komentarz. Art. 506-1217*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023.
- Kodeks postępowania cywilnego, t. 4: Komentarz. Art. 730-10951*, red. A. Marciniak, Warszawa 2020.
- Kremis J., [w:] *Podstawy prawa cywilnego i handlowego. Tom I: Prawo cywilne*, red. E. Gniewek, Warszawa 2002.
- Łochowski M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. 2: Komentarz. Art. 506-1217*, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023.
- Mączyński A., *Glosa do postanowienia SA we Wrocławiu z 31.1.2007 r., II ACz 151/07*, „Glosa” 2009, nr 1.
- Morek R., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Pacek P., *Wykonawca testamentu a zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej – wybrane zagadnienia*, „Rejent” 2019, nr 6.
- Pazdan M., [w:] *Kodeks cywilny, t. 2: Komentarz. Art. 450-1088. Przepisy wprowadzające*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018.
- Pazdan M., [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. 2*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008.
- Pietrzykowski H., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom 5: Postępowanie egzekucyjne*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Postanowienie SA we Wrocławiu z 31.01.2007 r., II ACz 151/07, OwSG 2007/7/91.
- Postanowienie SN z 30.01.1975 r., sygn. akt II CZ 5/75, Legalis.
- Sadowska B., *Zawieszenie postępowania egzekucyjnego na wniosek w świetle zasady dyspozycyjności*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2018, nr 6.
- Siedlecki W., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 2*, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1969.
- Sławicki P., [w:] P. Sławicki, *Postępowanie klauzulowe. Art. 776-795 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Stempniak A., [w:] *Prawo i postępowanie spadkowe. Komentarz Prawa Prywatnego, t. IVB*, red. K. Osajda, Warszawa 2018.

Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Prawo spadkowe przedsiębiorców.

Komentarz, red. K. Osajda, wyd. 2, Warszawa 2022.

Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550.

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061.

Ustawa z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, t.j. Dz.U. z 2024, poz. 794.

Ustawa z 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej oraz innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw, Dz.U. z 2021 r., poz. 170.

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, druk sejmowy nr 2293 (online), www.sejm.gov.pl.

Uzasadnienie wyroku SN z 28.01.2010 r., I CSK 211/09, Legalis.

Wolter A., Ignatowicz J., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1977.

Wrzecień R., *Zarządca sukcesyjny przedsiębiorstwa w spadku. Status i charakter prawny*, Warszawa 2020.